ข้อสอบดี
และบทความอีก ๒ เรื่อง

ของ

พันโท ปื่น มุทุกันต์
อนุศาสนาจารย์กองทัพบก

พันเอก หลวงทรงศักดา พิมพ์เป็นที่ระลึก

ในงานฌาปนกิจศพ

ม.ร.ว. หญิง ผ่อง พนมวัน

ณ เมรุวัดโสมนัสวิหาร

วันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๐๑

ข้อสอบดี

และบทความอีก ๒ เรื่อง

ของ

พันโท ปื่น มุทุกันต์

อนุศาสนาจารย์กองทัพบก



พันเอก หลวงทรงศักดา พิมพ์เป็นที่ระลึก

ในงานฌาปนกิจศพ

ม.ร.ว. หญิง ผ่อง พนมวัน

ณ เมรุวัดโสมนัสวิหาร

วันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๐๑

ความนำ

พันเอกหม่อมหลวงแถม พนมวัน จะทำการฌาปณกิจศพ ม.ร.ว หญิง ผ่อง พนมวัน ผู้เป็นมารดา จึงขอให้ข้าพเจ้าจัดบทความธรรมะให้ เพื่อพิมพ์แจกแก่ท่านที่กรุณามาให้เกียรติในงาน ข้าพเจ้ามีความยินดีให้ความร่วมมือ และได้เลือกข้อเขียนและคำบรรยายบางเรื่องให้พิมพ์ ซึ่งมีอยู่ ๓ บทด้วยกันคือ

๑. ข้อสอบดี
๒. จะดูที่ไหน
และ ๓. มักง่ายได้ยาก

ทั้งนี้เพราะเห็นว่า บทความทั้งสามนี้ไม่ยังสู้แพร่หลายนัก หากเผยแพร่ออกไปก็จะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านพอสมควร

ข้าพเจ้าขออุทิศส่วนกุศลอันเกิดจากการเผยแพร่ธรรมะแด่ท่านผู้วายชนม์ด้วย

พ.ท. ป. มุทุกันต์

อนุศาสนาจารย์กองทัพบก

๙ มิถุนายน ๒๕๐๓

ประวัติ

หม่อมราชวงศ์หญิง ผ่อง พนมวัน

หม่อมราชวงศ์หญิง ผ่อง พนมวัน เป็นธิดาของหม่อมเจ้าชายยินดี หม่อนวอนมารดา ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระพิชิตปรีชากรภูเบนทร (พระองค์เจ้าพนมวัน) หม่อมราชวงศ์หญิง ผ่อง พนมวัน ชาตะเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๗ วันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๑๒ ร.ศ. ๙๓ มีน้องร่วมมารดาเดียวกัน คือ หม่อมราชวงศ์หญิง เติม พนมวัน (ถึงแก่กรรมแล้ว)

ครั้นถึงพุทธศักราช ๒๔๓๓ หม่อมดำรงค์รามฤทธิ์ (หม่อมราชวงศ์ เชื้อ พนมวัน) กลับมาจากการเล่าเรียนที่ประเทศอังกฤษ ต่อมาถึงพุทธศักราช ๒๔๓๔ ก็ได้ทำการสมรสกับหม่อมดำรงค์รามฤทธิ์ ที่บ้านวังใหญ่ (ริมถนนพระพิชิต) ครั้นในปี พ.ศ. ๒๔๓๕ ทางราชการสั่งให้หม่อมดำรงค์รามฤทธิ์ ขึ้นไปรับราชการที่มณฑลอุดรตามหลังขบวนเสด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงประจักษ์



หม่อมราชวงศ์หญิง ผ่อง พนมวัน

ชาตะ พ.ศ. ๒๔๑๗

มรณะ พ.ศ. ๒๕๐๑

ศิลปาคม หม่อมราชวงศ์หญิงผ่องก็ได้ตามสามีขึ้นไปด้วย และได้เกิดบุตรด้วยกันที่มณฑลอุดร ๖ คน คือ

๑ หม่อมหลวงหญิงปราโมทย์

๒ หม่อมหลวงหญิงสวัสดิ์

๓ หม่อมหลวงหญิงชด

๔ หม่อมหลวงชายแถม พันเอก หลวงทรงศักดา

๕ หม่อมหลวงชายเอื้อน (ถึงแก่กรรมแล้ว)

๖ หม่อมหลวงหญิง แดง (ถึงแก่กรรมแล้ว)

หม่อมราชวงศ์หญิงผ่อง เป็นมารดาที่ดีต่อบุตรเหลือหลาย ดังจะเห็นได้ว่ามีบุตร ๑ คนก็ต้องหาผู้เลี้ยงประจำตัวให้ทุกคนไป และดูแลตักเตือนว่ากล่าวผู้เลี้ยงไม่ให้ทอดทิ้ง เวลาบุตร เจ็บป่วย ก็เอาใจใส่ พยาบาล รักษา จนทุเลา หายไปแล้ว จึงหย่อนคลายความเป็นห่วง และท่านได้มีความสามารถเป็นพิเศษคือช่วยแนะแนวทาง กับช่วยเหลือสนับสนุนต่อสามีและบุตรเป็นอย่างดี ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๔๓ หม่อมดำรงค์รามฤทธิ์ได้ทูลลาพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม กลับกรุงเทพ ฯ ได้รับพระอนุญาตแล้ว

ถึงวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๓ ก็ได้ออกเดินทางโดยพาหนะเกวียนและม้า มาถึงจังหวัดนครราชสิมาวันที่ ๒๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๓ พักที่วัดสามัคคีรอรถไฟ เวลานั้นรถไฟยังไม่ได้เปิดเดินประจำ ถึงวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๓ ย้ายจากวัดสามัคคีมาพักที่โรงเรียนวัดแจ้ง เพื่อให้ใกล้สถานีรถไฟ พอถึงวันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๔๓ รถไฟขึ้นไปถึงจังหวัดนครราชสิมาตอนเช้า พอเวลาเที่ยงวันก็ได้ขนสัมภาระขึ้นรถไฟเสร็จ รถไฟเดินช้าเพราะเพิ่งวางรางไปถึงใหม่ ๆ พอค่ำรถไฟถึงอำเภอสูงเนิน หยุดพักนอนค้างที่นั่น รุ่งขึ้นวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ เวลา ๑๐ น. รถไฟออกจากอำเภอสูงเนินมาหยุดพักที่ตำบลภูนกยูง รอพวกบริวารที่แบ่งเดินเท้ามาตามหลัง วันที่ ๒ กรกฎาคม พวกบริวารก็ยังไม่มา เลยต้องนอนค้างอยู่ที่ตำบลภูนกยูงอีก ๑ คืน รุ่งขึ้นวันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ.๒๔๔๓ พวกบริวารมาถึงก็พากันขึ้นรถไฟ รถเคลื่อนออกจากตำบลภูนกยูงมาถึงตำบลแก่งคอย เจ้าพนักงานรถไฟก็เอารถสัมภาระเหมาคันของเราเข้าพ่วงขบวนใหญ่ ออกเดินทาง

จากตำบลแก่งคอย มาถึงกรุงเทพ ฯ ในตอนบ่าย ในวันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ ได้ขนสิ่งของลงจากรถไฟมาพักที่บ้านวังใหญ่ริมถนนพระพิพิธ หรือที่เรียกว่าริมสวนเจ้าเชตุ เป็นการปรกติสุขตลอดมาได้ ๑๑ ปี ถึง พ.ศ. ๒๔๕๓ หม่อมดำรงรามฤทธิ์ สามีได้ป่วยเป็นโรคอัมพาธถึงแก่กรรมลง นับว่าขาดร่มโพธิ์ใหญ่ ใบหนาไปเสียต้นหนึ่ง แต่ท่านก็มิได้ย่อท้อมานะปกครองเลี้ยงดูบุตรมาได้โดยปลอดโปร่ง ซึ่งนับว่าเป็นพระคุณอย่างล้นเหลือแก่ลูก ๆ เป็นอย่างมาก ที่จะหาอะไรมาเปรียบได้โดยยาก พวกลูก ๆ หลาน ๆ รู้สึกระลึกถึงพระคุณอยู่มิได้ขาด ครั้นอยู่ต่อมาถึงราวกลางเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ หม่อมราชวงศ์หญิงผ่อง พนมวัน ได้เริ่มป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ ด้วยโรคชรา บ่นอยู่แต่ว่าไม่มีเรี่ยวแรง ทำอะไรไม่ได้มีความเหนื่อยเป็นกำลัง บรรดาลูกหลานได้จัดเชิญแพทย์ผู้ทรงคุณวุฒิมารักษา และลูกหลานก็ได้ช่วยกันพยาบาล อาการที่เป็นก็มีแต่ทรงกับทรุด พอถึงตอนวันใกล้จะถึงแก่กรรม อาการก็ยิ่งทรุดหนักลงเป็นลำดับ ไม่มีทรงเท่าเดิมอยู่เลย ถึงวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๑ อาการ

สงบนิ่งไม่มีทุกขเวทนากระวนกระวาย พอเวลา ๑๗ นาฬิกา ก็หมดลม คำนวนอายุได้ ๘๔ ปี

บรรดาบุตรและหลานทุก ๆ คน ที่หม่อมราชวงศ์หญิงผ่องได้อุปการะเลี้ยงดูมา รู้สึกถึงพระคุณ ที่ได้ปกปักรักษามีใจกรุณาสงสารให้ได้รับความร่มเย็นเป็นสุข จึงพร้อมใจกันช่วยเหลือด้วยทุนทรัพย์และด้วยกำลังแรง เพื่อกระทำการฌาปนกิจอุทิศส่วนกุศลไปให้ ขอวิญญาณของท่านผู้มีพระคุณนี้ จงได้รับส่วนกุศลที่บุตรธิดากับหลานทุกคน อุทิศมาให้นี้ด้วยเทอญ

ข้อสอบดี

บรรยายอบรมทหารทางวิทยุสื่อสาร
ในระหว่างทหารควบคุมสถานการณ์ฉุกเฉิน
อันเกิดจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
พุธ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๑



ได้ว่าแล้วไม่รู้กี่ครั้งกี่หนว่า ในโลกนี้มีสภาพอยู่สองอย่างคือธรรมกับอธรรม ความถูกความดีเรียกว่าธรรม ความผิดความเสียเรียกว่าอธรรม แล้วในสองอย่างนี้ที่เราจะยึดเอาเป็นที่พึ่งได้มีอยู่อย่างเดียว ทางเดียว คือ ธรรม เท่านั้น พึ่งพระธรรมแล้วเย็นสบาย ——ส่วนอธรรมพึ่งไม่ได้ พึ่งแล้วยุ่ง พึ่งแล้วร้อนรนเผาไหม้วอดวาย นี่ไม่ใช่ว่าเอาเอง แต่ว่าตามที่พระพุทธองค์ทรงสอน ——

แล้วก็เป็นความจริง และจริงอย่างเห็นๆ ไม่ต้องคอยให้ตายแล้วจึงจะเดินทางไปพิศูจน์ความจริง เมื่อ

สองสาม วันมานี้บ้านเมืองเราเกิดภาวะฉุกเฉิน เรื่องมันมาอย่างไรไปอย่างไรก็ทราบกันอยู่แล้ว ข้าพเจ้าไม่ต้องพูด จะพูดเฉพาะทางธรรม เหตุการณ์ดังที่ปรากฏอยู่นี้ก็เกิดมาจากสภาพสภาพสองอย่างนั่นเอง เฉพาะอย่างยิ่งคืออธรรม อธรรมทำให้ยุ่งแท้ๆ พระก็ตรัสแล้วนี่ว่า ถ้าขึ้นอธรรมเข้าแซกแล้วเป็นต้องยุ่ง แล้วนี่ก็ยุ่งแล้ว

รัฐบาลได้ตั้งผู้บัญชาการทหารบก ให้เป็นผู้ระงับความยุ่งในคราวนี้ และพี่น้องทหารก็ได้ถูกส่งแยกย้ายกันไปรักษาการณ์ตามจุดต่าง ๆ ทั่วไป ที่พูดนี้อยากจะพูดกับพี่น้องทหาร ทั้งที่อยู่ในกรมกอง ทั้งที่ออกไปรักษาการณ์ในภาวะฉุกเฉิน ตามจุดต่าง ๆ

พี่น้องทหารที่รัก เหตุการคราวนี้มันเป็นข้อสอบไล่ครั้งใหญ่ของทหารและประชาชนทั่วไป ปีนี้เป็นปีครบ ๒๕ พุทธศตวรรษ หรือตามที่ชาวบ้านเราถือว่าปีกึ่งพุทธกาล เดือนพฤษภาคมนี้เราก็จะทำงานฉลองกัน เหตุการณ์ในระยะนี้ดู ๆ ก็เหมือนเทพเจ้าจะแสร้งทำขึ้นเพื่อสอบไล่ภูมิของ

คนไทย เป็นการสอบไล่ใหญ่ประจำ ๒๕ พุทธศตวรรษ ใครจะสอบได้สอบตกก็ดูกันคราวนี้ นับถือศาสนามานานแล้วนี่ มีพระเครื่องเป็นพัน ๆ มีผ้ายันต์เป็นหมื่น ๆ คิดว่าตนเคร่งในศาสนามานานแล้ว คราวนี้ดูซิว่า ใครจะสอบได้ ใครจะสอบตก?

เหตุใดจึงว่าอย่างนี้ ไม่เห็นมีการสอบอะไรกัน มีแต่การสมัครผู้แทน การหาเสียง การลงคะแนน การเอะอะแล้วก็เดินขบวนกัน ที่ว่าสอบน่ะ สอบตรงไหน ตอนไหน?

ว่าหลักการสอบไล่กันก่อน การสอบคุณสมบัติในตัวคนมีเรื่องที่จะทดสอบอยู่สองเรื่อง หรือสองภูมิ คือ ภูมิรู้ กับภูมิธรรม หรือพูดอย่างไทยแท้ว่า ความรู้ กับ ความดี และวิธีสอบก็มีสองลักษณะ คือ—

๑. วิธีสอบความรู้ ต้องสอบด้วยปัญหา

๒. วิธีสอบความดี ต้องสอบด้วยเหตุการณ์

หมายความว่า ถ้าอยากรู้ว่าตัวเรามีความรู้หรือไม่? รู้มากหรือรู้น้อย? ต้องสอบด้วยปัญหา แล้วปัญหานั้นก็ต้องเป็นปัญหาที่คนอื่นตั้งขึ้น แล้วเอามาให้เราตอบ อย่าง

ที่เราสอบเมื่อครั้งเป็นนักเรียน การสอบความรู้นี้ โดยปกติแล้ว ผู้สอบจะรู้ตัวล่วงหน้า ว่าจะสอบเรื่องอะไร สอบเมื่อไร สอบที่ไหน และใครจะเป็นผู้ออกข้อสอบ ขณะนี้โรงเรียนต่าง ๆ ก็กำลังสอบนักเรียน และได้ประกาศให้รู้ตัวล่วงหน้านานแล้ว

ทั้งนี้ยังมีสอบอีกอย่าง คือสอบความดี หมายความว่าสอบภูมิธรรม คือคุณธรรมในตัวคน สอบความดีนี้ต้องสอบด้วยเหตุการณ์ เพราะความดีของคนเรา ใครจะดีมากดีน้อย ดีแท้ดีเทียม ดูให้รู้ยาก ดูรูปถ่ายก็ไม่รู้ ดูตัวจริงก็ไม่รู้ ชั่งน้ำหนักดูก็ไม่รู้ ฉายเอกซเรย์ดูก็ไม่รู้ แต่มีทางที่จะรู้ได้ทางเดียว คือสอบดูด้วยเหตุการณ์ คือต้องให้ตัวเผชิญเข้ากับเหตุการณ์จึงจะรู้ เหตุการณ์สอบความดีของคนนั้น ว่าอย่างรวบยอดแล้วมี ๓ ลักษณะ คือ—

๑. เหตุการณ์ยั่วให้อยาก

๒. เหตุการณ์ยุให้โกรธ และ

๓. เหตุการณ์หลอกให้หลง

เหตุการณ์ยั่วให้อยากนั้น คือมีอะไรมายั่วใจให้เกิด

อยากขึ้นมา จะเป็นอยากอะไรก็แล้วแต่ ในความอยากทั้งสามที่พระตรัสไว้ คืออยากได้ อยากเป็น และอยากไม่เป็น คนบางคนอยู่ตามปกติยังไม่มีเรื่องที่จะอยาก ก็ดูเรียบร้อยเป็นผู้ดีทุกกระเบียดนิ้ว เป็นคนอยู่ในศีลธรรม แต่ครั้นเจอกับสิ่งที่ยั่วให้อยากเข้า อย่างเช่นอยากเป็นผู้แทน อยากได้ผู้แทนเป็นต้น เลยตบะแตก ลุอำนาจแก่ความอยาก แล้วทิ้งดีของตนเสีย ตู่เขาเอา โกงเขาเอา แย่งชิงเอาด้วยเล่ห์อันชั่วต่ำ เพื่อสังเวยความอยากของตน คนอย่างนี้นับว่าสอบตก แต่ถ้าใครยั้งตัวยั้งใจไว้ได้ ไม่ลุอำนาจความอยาก คนนั้นก็สอบได้ นี่เหตุการณ์เป็นข้อสอบ ในด้านความอยาก

เหตุการณ์อีกอย่างยุให้โกรธ คือทำให้ใจเราเดือดดาล เป็นข้อสอบเหมือนกัน ข้อนี้ก็ตอบยากไม่น้อย คนสอบตกเอาง่าย ๆ หมายความว่า เราเผชิญกับเรื่องร้ายจะเป็นคนร้าย หรือคำร้าย หรือกิริยา วาจาร้าย ของคนอื่น เช่นถูกเขาเยาะเย้ย เหยียบย่ำ ดูหมิ่นดูแคลน ถูกอย่างนี้เข้าเรายังยืนหยัดอยู่ในความดีได้หรือไม่ ยังทำอะไร

ด้วยเหตุผลได้หรือไม่ ยังโต้ตอบกับเขาด้วยกิริยาวาจาอันสุภาพได้อยู่หรือไม่ ถ้าเรายังอยู่กับเหตุผล ยังอยู่กับความดี ก็หมายความว่า เราสอบได้ แต่ถ้าโดนข้อสอบเข้าหน่อยแล้วทิ้งดีเสียก็แปลว่าเราสอบตก

เหตุการณ์บางอย่างหลอกใจเราให้หลง ให้เห็นผิดเป็นชอบ ลองสังเกตตัวเราดู เวลามีอำนาจ เวลามีคนชมอย่างเช่น เวลานี้แหละ เสียงประชาชนเขาชมทหาร ว่าว่าสามารถรักษาความสงบได้ดียิ่ง ใจเรามันยังคงมั่นอยู่ในความดีหรือเปล่า หรือลืมดี คิดว่าตัววิเศษเลิศลอย ซึ่งเรียกว่าหลง ?

ขอแวะตรงนี้นิด อาการของจิตที่เรียกว่า "หลง" ก็คือลอยนั่นเอง ลอยไปตามสิ่งที่มาลวงมาหลอกอย่างเช่นคนมีลูกมีเมียแล้ว ถ้าไปติดผู้หญิงอื่น ลอยไปกับเขา กลับบ้านไม่ถูก จะเป็นว่ากลับไม่ถูกทางหรือไม่ถูกเวลา หรือไม่ถูกเรื่องก็แล้วแต่ อย่างนี้เรียกว่าหลงผู้หญิง ที่หลงตามเหตุการณ์ก็เหมือนกัน คนที่ได้รับอำนาจพิเศษ เช่นอย่างทหารเวลานี้ ได้ถือปืนไปรักษาการณ์อยู่ในที่ต่าง ๆ ถ้าไป

หลงอำนาจ คือใช้อำนาจในทางผิด หรือหลงคำชม ไปประพฤติดูหมิ่นคนอื่น ดูหมิ่นเหตุการณ์ ก็นับว่าสอบตก ตกเพราะหลง

รวมความว่า เหตุการณ์ย่อมเป็นเครื่องสอบคน ใครจะมีความดีแค่ไหนก็รู้เมื่อมีเหตุการณ์ ข้าพเจ้าถึงได้ว่าว่า เหตุการณ์บ้านเมืองในคราวนี้ เป็นข้อสอบไล่ครั้งใหญ่ ฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ แล้วก็สอบทั่วถึงทุกคน ทั้งทหาร ตำรวจ รัฐมนตรี ผู้แทน และประชาชน ใครตกใครได้ พิจารณาดูตัวเองก็แล้วกัน

สำหรับพี่น้องทหาร ซึ่งได้รับคำสั่งให้ออกไปรักษาการณ์ในงานครั้งนี้ นับว่าสอบไล่ได้ด้วยกันทั้งนั้น หรือมีใครไปสอบตกมาบ้าง? ได้มีผู้กล่าวขวัญชมเชยอยู่ทั่วเมือง เรื่องนี้ขอไม่พูดดีกว่า พูดไปก็จะเป็นการชมพวกเดียวกัน การยกตัวเอง โบราณห้าม ขอพูดแต่เพียงว่า เหตุการณ์ทั้งสามอย่างได้เกิดแก่ตัวทหารส่วนมาก ที่ออกไปรักษาการณ์ แต่เท่าที่ได้ดูได้ฟังข่าวจากกระแสต่าง ๆ แล้วน่าชื่นใจ ทหารไม่ได้ลุอำนาจความอยาก ไปทำความผิด

เพราะอยาก เราไม่ได้ลุอำนาจความโกรธ ไปใช้อำนาจเกินขอบเขต เกินคำสั่งเพราะถูกยุ ไม่ได้ลุอำนาจความหลงไหล ทำให้หลงหลวมในหน้าที่อันพึงทำ รวมความแล้วเข้าในหลักความดีของทหาร คือ —

— รักห่วงใยประเทศชาติและประชาชน

— เชื่อฟังคำสั่งผู้บังคับบัญชา

และ — เป็นสุภาพชนต่อคนทุกคน

ความดีเหล่านี้ขอให้พี่น้องทหารรักษาไว้จงดี เวลานี้ก็ยังอยู่ในระหว่างสอบไล่ ระวังอย่าให้ล่มเมื่อจอด คือไปเสียตอนจะเลิก โบราณท่านสั่งว่า "**ระวังอย่าให้ล่มเมื่อจอด อย่าให้ตาบอดเมื่อแก่**" มันลำบาก คือต้นมือทำได้ดี แต่ปลายมือทำเสีย ระวังอย่าให้เป็นอย่างนั้น

แล้วก็ ไหน ๆ ก็ได้สนทนากันมานานแล้ว อยากจะจะขอย้ำกับพี่น้องทหารที่รักอีกครั้งว่า คนที่จะรักษาความสงบให้คนอื่นได้ ตนเองจะต้องเป็นคนรักสงบ คนที่จะทำให้คนอื่นเรียบร้อยได้ ตนเองก็ต้องเป็นคนรักเรียบร้อย คนไม่รักสงบเรียบร้อยจะทำความสงบเรียบ

ร้อยให้คนอื่นไม่ได้ เหมือนเราจะขีดเส้นให้ตรง ไม้บรรทัดมันต้องตรงก่อน เส้นที่ขีดมันจึงตรง ถ้าไม้บรรทัดคด เส้นที่ขีดมันจะเป็นอย่างไรใคร ๆ ก็ย่อมรู้จริงไหม ? ก็เวลานี้ ความประสงค์ของประเทศชาติและของท่านผู้บังคับบัญชาของเรา ต้องการให้ทหารเป็นผู้รักษาความสงบ เพราะฉนั้น ไม่ว่าใครจะได้รับมอบให้ปฏิบัติงานอยู่แห่งหนใด ต้องเตือนตนไว้ว่า เราจะเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อยขึ้น ณ ที่นั้น จงแสดงให้คนทั้งหลายเห็นว่าเป็นคนสุภาพ และชอบสงบ ที่จริงทหารก็ทำอยู่แล้วในขณะนี้ แต่นี้ย้ำกันลืม เมื่อมาประชุมพร้อมกัน ก็สกิดกันไว้ดี

จำไว้ว่า ความเห็นแก่ได้ ๑ ความหุนหัน ๑ ความลืมตัว ๑ จะทำให้ทหารสอบตก และพ่ายแพ้ในที่สุด

บทความ

จะดูที่ไหน?

งานใดก็ตาม ถ้าลงได้ทำตลอดชีวิตแล้ว ถือว่านานมาก คนรักกัน ถ้าบอกว่าจะรักจนตลอดชีวิต ก็ถือว่าเป็นรักยั่งยืนที่สุด คนจำคุก ถ้าถูกตัดสินให้จำตลอดชีวิต ก็เป็นการจำคุกนานที่สุด เลยนั้นไปอีกเป็นไม่มีแล้ว แต่ถ้าคิดดูให้ดี การรักกันตลอดชีวิต และการจำคุกตลอดชีวิตที่ว่านี้ ก็ว่ากันไปอย่างนั้นเอง ที่ว่าตลอด ๆ นั้น ตลอดแต่ข้างปลาย ไม่ใช่ตลอดทั้งหมดตั้งแต่เกิดจนตาย อย่างเช่นคนรักกัน หนุ่ม ๆ สาว ๆ จะเริ่มรักกันก็อายุตกเข้าไป ๑๘ – ๒๐ ปี บางคนรักมันหลบใน งันอยู่ถึง ๓๐ ปีก็มี ตกลงว่าชีวิตตอนก่อนหน้านั้นก็ไม่ได้รักกัน จะเรียกว่ารักกันตลอดชีวิตไม่ได้ หรือคนติดคุกก็เหมือนกัน กว่าศาลจะตัดสินให้จำคุกก็เมื่ออายุ ๓๐ – ๔๐ แล้ว ที่ว่าจำคุกตลอดชีวิต ก็คือจำตั้งแต่วันศาลตัดสินไปจนตายเท่านั้นเอง ไม่ใช่จำทั้งหมดตั้งแต่เกิด ที่ใช้คำว่าตลอดชีวิตนั้นถูก แต่หมาย

ความว่าตลอดข้างปลาย ตกลงว่างานที่เราคิดว่าต้องทำนานที่สุดเหล่านี้ ความจริงก็ยังไม่ถึงที่สุดแท้

ยังมีงานอีกอย่างหนึ่ง ยิ่งนานกว่านั้น และนานที่สุด คืองานนับถือศาสนา บรรพบุรุษของเรา ท่านนับถือศาสนามาก่อนเราหลายชั้น ตั้งแต่ก่อนคุณทวดมาแล้ว และก่อนไปอีกหลายชั้น ลองคิดดูก็แล้วกัน ตัวเรานี้คือเลือดเนื้อส่วนหนึ่งของท่าน เลือดเนื้อของผู้นับถือศาสนาเป็นอย่างที่ว่าเลือดซ้อนเลือดเอาทีเดียว ข้าพเจ้าจึงอยากจะว่า เราได้นับถือศาสนากันมาตั้งแต่ก่อนเกิดแล้ว เอาเถอะถึงมันจะเป็นส่วนร่างกาย แต่ก็มีส่วนสำคัญอยู่มากในการแปรสภาพจิตใจให้เป็นต่าง ๆ เกิดมาแล้วก็นับถือศาสนาเรื่อยมา เราได้ชักเอาศาสนาเข้ามาเกี่ยวพันกับชีวิตทุกระยะ แต่งงานก็ศาสนา ขึ้นบ้านใหม่ก็ศาสนา ไม่รู้ละ ให้มีอะไรเกิดขึ้นแก่ชีวิต ก็ต้องคิดถึงศาสนาทุกที โชคดีมีลาภก็ฉลอง เคราะห์ร้ายไฟไหม้บ้านเหลือแต่ตัว ก็ทำบุญ นึกว่าสิ้นเคราะห์กันที ตกลงก็ฝากตัวไว้กับศาสนา ตนตายแล้วจะฝังจะเผา เป็นต้องร้อนถึงพระทุกที เผาแล้วเหลือแต่กระดูก เหลือแต่

ขี้เถ้า ก็ไม่พ้นพระ — — งานถือศาสนานี่และเป็นงานที่เราต้องทำนานที่สุด ถ้าจะพูดอย่างคนไม่ออมปาก ก็ต้องว่า ทำกันมาตั้งแต่ก่อนเกิด ทำไปจนกระทั่งตายแล้ว

"แล้วได้ผลอะไร ?" ถ้าเกิดจะมีใครถามทะแยงมุมอย่างนี้ ท่านจะตอบว่าอย่างไร ?

อยากจะรู้ว่า ศาสนาที่เรานับถือออกผลหรือไม่ ต้องรู้จักดู ดูให้ถูกที่จึงจะเห็น ถ้าดูไม่ถูกก็ไม่เห็น เหมือนเราปลูกต้นไม้ ต้องรู้ว่าต้นที่เราปลูกนั้นมันออกผลที่ไหนแล้วจึงดู ต้นชมพู่มันออกผลที่กิ่ง อยากรู้ว่าชมพู่ของเราออกผลให้หรือไม่ ต้องดูที่กิ่ง แต่พวกเผือกพวกมัน ออกผลที่ราก อยากรู้ต้องขุดดู มัวแต่ดูที่ยอด ก็ไม่เห็นผลมัน แต่ถ้าปลูกอ้อย ผลมันออกที่ลำต้น อย่าไปดูรากดูยอด ต้องดูที่ลำต้น ถ้าต้นอวบดี — สูงยาว ข้อห่างเป็นใช้ได้ นี่แหละที่ว่า ดูผลให้ถูกที่

ทีนี้จะดูผลของศาสนา จะดูที่ไหน ? ก่อนอื่นขอให้ยืนหลักเดิมไว้ก่อนว่า พระพุทธศาสนาเป็น

ศาสนาแห่งอิสรภาพ มีหลักการ **"ใครทำใครได้"** ไม่มีผู้วิเศษคนใดมาอาสาลำเลียงคนไปสวรรค์ ไม่มีผู้ใดไปสร้าง "วิมานสงเคราะห์" ไว้คอยต้อนรับที่เมืองฟ้า ไม่มีบริการรับจำนำบาป และไถ่บาป ข้อปฏิบัติทุกอย่างเราแต่ละคนต้องทำเอง คือปฏิบัติด้วยตนเองแล้วเมื่อใครปฏิบัติได้แค่ไหน ผลต้องตกเป็นของผู้นั้นครบถ้วน ๑๐๐ %

การปฏิบัติตามธรรมะ หรือที่พูดกันย่อ ๆ ว่าปฏิบัติศาสนานั้น ฟังตามสำนวนพูด คล้าย ๆ กะว่าเราจะต้องไปทำอะไรให้แก่ศาสนาทำให้ศาสนาเจริญขึ้น คิดอย่างนั้นก็ถูกแต่ไม่ตรง หนักเข้าความเห็นจะเขวมีอยู่แยะทีเดียว คือเห็นไปว่า เราทำความดีอะไรไปเป็นการยอมเสียสละทางเราไปพอกพูนให้ศาสนาดีขึ้น รับศีลให้ศาสนา ฟังเทศน์ให้ศาสนาไหว้พระสวดมนต์ให้ศาสนา——เลยไปกันใหญ่ เสร็จแล้วก็คิดว่า ตัวอาตมานี้ เป็นข้าวบุญนายคุณของศาสนา——ศาสนาจะต้องตอบแทนบุญคุณเรา ดลบันดาลให้เราชนะคดีให้เราถูกหวยเบอร์ ให้ได้คะแนนเลือกตั้งแยะ ๆ ให้เรา

หายเจ็บหายไข้——ไปตั้งข้อเรียกร้องเอาเองทั้งนั้น ทั้งนี้เพราะคิดว่าตนเป็นข้าวบุญนายคุณของศาสนา และทั้งนี้ทั้งนั้นก็เนื่องมาจากเข้าใจผิดว่า การปฏิบัติศาสนานั้น เป็นการทำให้แก่ศาสนา

ความจริงการปฏิบัติธรรมไม่ใช่ทำให้ศาสนา แต่เป็นการทำให้ตัวเราเอง แต่เป็นการทำตามคำแนะนำของศาสนา อย่างกะว่า นายคนหนึ่งสังขารแกร่วงโรย หน้าตาซีดเซียวแล้วหมอแนะนำว่า คุณควรจะรับประทานอาหารที่มีประโยชน์แก่ร่างกาย จำพวกนม เนย ผัก ผลไม้ แล้วก็ควรจะออกเดินเล่นเวลาเช้า ๆ และควรหาโอกาสไปพักผ่อนตามชายทะเล หมอบอกว่าอย่างนี้ ทีนี้นายคนนั้นก็ไปทำตามคำแนะนำของหมอ ลงทุนซื้ออาหารดี ๆ กิน ลงทุนไปตากอากาศชายทะเล เสียเงินเสียทองไปหลาย เสร็จแล้วแกก็มาเรียกร้องเอากะหมอ—— "ผมได้อุตส่าห์ทำตามคำแนะนำของหมออย่างเคร่งครัดแล้ว ขอให้คุณหมอได้โปรดให้เงินแก่ผมสิบเท่าที่จ่ายไป ขอให้คุณหมอช่วยให้ผมได้เป็นใหญ่เป็นโต ขอให้คุณหมอคุ้มครองรักษาบ้านเรือน

ให้ผมด้วย อย่าให้ไฟไหม้ อย่าให้น้ำท่วม——" ท่านเป็นคนกลางจะเห็นว่าอย่างไร? ถ้าหมอใจน้อยหน่อยก็เห็นจะเลิกเป็นหมอแน่ ความจริงการที่นายคนนั้นแกทำตามคำแนะนำของหมอนั้น แกทำให้ใคร ทำให้หมอ หรือทำให้ตัวแกเอง? ใคร ๆ ก็รู้ว่า แกทำที่ตัวแก แล้วก็ทำให้แก่ตัวเอง ๑๐๐ % ——ถ้าหากนายคนนี้มาถามท่านว่า ผลของการปฏิบัติตามคำแนะนำของหมอ เราจะดูได้ที่ไหน ท่านจะโปรดเขาว่ากระไร? เราก็บอกเขาว่า ให้เขาดูที่ตัวเขาเองอย่างนี้ใช่หรือไม่? ถูกแล้ว ต้องดูที่ตัวเขาเอง เนื้อหนังมังสังมันเพิ่มขึ้นบ้างไหม ผิวพรรณมันเปล่งปลั่งขึ้นบ้างไหม กำลังวังชามันมากขึ้นบ้างไหม น้ำหนักตัวเพิ่มขึ้นเท่าไร ดูกันตรงนี้เป็นรู้ว่า ที่ทำตามคำแนะนำของหมอนั้นได้ผลหรือไม่ได้

เรื่องศาสนาก็คล้าย ๆ กันนี่แหละ ธรรมะทั้งสิ้นในศาสนาก็คือคำแนะนำของพระพุทธเจ้า คือทรงแนะนำให้เราทำ เมื่อผู้ใดทำตามคำแนะนำของพระองค์ ก็ไม่ใช่เป็นการไปช่วยทำให้พระองค์ได้รับประโยชน์อะไรขึ้น ที่จริงการ

ที่เราทำตามคำแนะนำนั้น ก็เป็นการทำแก่ตัวเรานี่เอง หมอที่แนะให้คนไข้ออกกำลัง เวลาคนไข้ออกกำลังก็ทำขึ้นที่ตัวของคนไข้นั่นเอง หมอแนะให้คนไข้กินอาหารที่มีประโยชน์ เวลากินก็กินลงปากลงท้องของคนไข้นั่นเอง การทำตามคำแนะนำของพระพุทธเจ้าก็เหมือนกัน ที่ทรงแนะให้รักษาศีล เวลารักษาก็รักษาที่ตัวเรานี้ ทรงแนะให้ฟังเทศน์ เวลาฟังก็ฟังที่หูเรา ทรงแนะให้รักษากิริยาวาจาให้เรียบร้อย เวลารักษาก็รักษาที่ตัวของเรานี้ แม้ที่ทรงแนะให้อดทน ให้ขยันให้เมตตากรุณา และให้อะไร ๆ อีกกี่ข้อ ๆ ก็ตาม เวลาปฏิบัติก็ทำขึ้นที่ตัวเรา ที่ใจเรานี่เอง แล้วอย่างนี้ท่านลองคิดดูซิว่า ถ้าจะดูผลที่เราได้จากศาสนาจะดูที่ไหน ? แน่นอนที่สุดต้องดูที่ตัวเรา ดูที่อื่นไม่เห็น เพราะผลไม่ได้อยู่ที่อื่น จะดูว่าเคยบวชมาแล้ว ๑๐ พรรษา ก็ไม่แน่ว่าจะได้ผลจากศาสนาเพียงใดหรือไม่ ต่อให้ยี่สิบพรรษาก็เถอะ จะดูว่าได้ฟังเทศน์ฟังธรรมมาแล้ว กี่กัณฑ์กี่คัมภีร์ ก็ไม่แน่ ฟังก็ฟังไปคนละเรื่องกับผลที่ได้ หรือจะดูว่าที่บ้านได้สะสมหนังสืออะไรไว้บ้าง กี่ตู้กี่ห้อง ก็ไม่แน่ว่าจะได้ผลจากศาสนาเท่าไร การ

ที่เราจะดูผลของศาสนา แต่ไปเที่ยวดูสิ่งเหล่านั้น ก็เท่ากับคนที่อยากจะรู้ว่า ต้นไม้ที่ปลูกไว้มีผลมากน้อยเท่าไร แล้วไปเที่ยวดูจำนวนน้ำ จำนวนปุ๋ย หรือดูรั้ว บ่อน้ำ ผลที่สุดก็ไม่ได้ความจริง นอกจากคาดคะเนเอา

ดูผลที่เราได้รับจากศาสนานั้น ดูที่อื่นเป็นไม่เจอแน่ ถ้าจะให้เจอต้องดูที่ตัวเราเอง แล้วการที่ตัวเราก็ต้องดูด้วยใจเป็นธรรม อย่าเข้ากับตัว ประเดี๋ยวเงาตัวเองจะบังหน้าตัวเอง เกิดหาที่ดูไม่เจอเอาอีก ลองดูโดยวิธีง่าย ๆ อย่างนี้ :—

—**ดูหน้าเรา** เป็นหน้าอย่างไร ถ้าคนเข้าถึงธรรมะคือปฏิบัติตามคำแนะนำของพระพุทธเจ้าได้ ที่พอสมควรแล้ว ใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส สงบ มีแววแห่งความเมตตากรุณาปรากฏออกมาเสมอ อย่างนี้รู้แน่ว่าได้ผลจากศาสนา ถ้าใบหน้าบูดบึ้ง มีอาการโหดร้ายทารุณอยู่เป็นนิจ ก็หมายความว่ายังได้ผลน้อย หรืออาจไม่ได้ผลเลย

ดูปาก เวลาพูด ถ้าปฏิบัติศาสนาได้ผล จะเป็นคนพูดจริง พูดสุภาพ พูดถูกกาละเทศะ พูดอ่อนหวานน่ารักน่าเลื่อมใส ถ้าปฏิบัติศาสนาได้ผลน้อยก็มีคำที่ตรงกันข้าม

ปะปนออกมาครั้งคราว ถ้าไม่ได้ผลเลย คำพูดจะหยาบคาย มีแต่ส่อเสียดนินทาว่าร้าย มีแต่คำโกหกปลิ้นปล้อน

ดูใจ ถ้าปฏิบัติศาสนาได้ผล จะเป็นใจสูง รักดี รักถูก ใฝ่หาแต่ความดี ถ้าปฏิบัติศาสนาไม่ได้ผล จะรู้สึกว่าใจต่ำ คืออยากทำอะไร ๆ ต่ำ ๆ อยากทำมาหากินต่ำ ๆ อยากเล่นวิธีต่ำ ๆ อยากสนุกทางต่ำ ๆ อยากได้อยากมีก็อยากโดยวิธีต่ำ ๆ อยากจะเป็นอะไรก็อยากจะเป็นให้ได้โดยวิธีต่ำ ๆ ศาสนานั้นเป็นเครื่องพยุงใจให้สูงขึ้น ถ้าใจไม่สูงขึ้น มีแต่ดิ่งลงนรกไม่ฟื้นตัวเลย ก็เรียกว่าไม่ได้ผล

นี้คือวิธีดูง่าย ๆ ดูจากตัวเราเอง และดูอย่างนี้แล้วจะรู้ว่า ที่เรานับถือศาสนามาจนจะครึ่งค่อนชีวิตแล้ว ได้ผลมากน้อยเท่าไร หรือไม่ได้เลย วันนี้ขอเสนอพอมองเห็นเค้าไว้ก่อน แล้วจะเขียนต่ออีก

มักง่าย – ได้ยาก

พอคิดว่าจะทำผิด ดูอะไร ๆ มันช่างเป็นอกเป็นใจไปเสียทุกอย่าง แรงก็มีเวลาก็พอ จังหวะก็เหมาะตัว เราเองแทบจะไม่ต้องออกแรง––แต่พอคิดว่าจะทำความดีสักหน่อย ดูอะไรมันไม่พอเหมาะเสียทั้งนั้น ชั้นที่สุดแม้แต่จะว่านโมสักสามจบ ก็ให้รู้สึกว่าจังหวะมันช่างไม่เหมาะเลย ท้องก็ไม่ดี เวลาก็ไม่ให้ รู้สึกเวียนหัวปวดฟันบอกไม่ถูก

เพราะเหตุอย่างนี้แหละ คนทำความชั่วจึงยั้งตัวไม่ค่อยอยู่ ทำเก่งเอาง่าย ๆ วันนี้๗กึ่งเดียว พรุ่งนี้สอง๗กึ่ง มะรืนสาม มะเรื่องสี่ เดือนเดียวแหละ รับรองว่าได้รับการเลื่อนลำดับแล้วลองนึกถึงทางตรงกันข้ามดูซิ พอเข้าอยู่บ้านใหม่ จัดห้องพระใหม่ ทำท่าว่าเป็นพุทธศาสนิกตัวอย่าง ไหว้พระสวดมนต์เสียยาวเรียกว่าสวดจนหมดภูมิ จำได้เท่าไรสวดหมด ๆ แล้วยังนั่งนึกเสีย

อีกว่า มีบทไหนอีกบ้างที่จะสวดได้อีก เล่นเอาเทวดาอารักษ์งงไปตาม ๆ กัน แต่พอวันที่สองชักห้วนเข้า วันที่สามตัดออกอีกนิด วันที่สี่ตัดออกอีกหน่อย นานๆ เข้าจะว่ามโมสัก ๓ จบก็รู้สึกว่าเสียเวลาเอามากมาย –– หนักเข้าคุ้นเคยกับพระพอสมควรเล่นกราบในมุ้ง อะไรๆ ก็ไม่สวดไม่ว่าทั้งนั้น ยิ่งถ้าวันไหนไปเที่ยวกลับดึกหน่อย นอนไหว้เลย –– "ง่วงเต็มทีแล้ว หลวงพ่อ วันนี้ขอเชื่อไว้ก่อนเถอะ –– !"

อะไรก็ไม่รู้ ! ความดีนั้นยิ่งทำยิ่งหด ส่วนความชั่วดูเหมือนแตะเข้านิดเดียวก็งอกออกไปตั้งศอกตั้งวา นี่เพียงยกตัวอย่างมาให้คิดเท่านั้น ยกมาแต่เรื่องเล็ก ๆ ความชั่วที่ใหญ่ ๆ ขนาดคู่ไร่โกงนา ปล้นฆ่าเอาเงินเอาทอง ก็แบบนี้ทั้งนั้น คือลงได้ทำแล้วมันไม่กลับหลัง โน่นละ กว่าจะรู้ตัวก็หัวชนกำแพง เสียงระฆังพระถึงจะกระหน่ำแขนแทบหลุดก็ไม่ได้ยิน ไปได้ยินเอาอีกที ก็โน่นละ –– เสียงบานประตูคุกปิดปั๋ง สะดุ้ง !

ที่จริง ที่เรารู้สึกว่า การทำความดีเป็นของยากนั้น

เป็นความจริง และที่ว่าการทำความชั่วง่าย ก็จริงอีกเหมือนกัน คืออย่างนี้ การทำดีกับทำชั่วต้นกับปลายมันไขว้กัน

ทำชั่ว **ต้นง่าย ปลายยาก**

ทำดี **ต้นยาก ปลายง่าย**

คือมันไขว้กัน ยากง่ายมีด้วยกัน แต่มันไขว้หัวไขว้ท้ายกัน ถ้าดีแล้วก็ยากต้น—ง่ายปลาย ถ้าชั่วแล้วก็ยากปลาย—ง่ายต้น ไขความมาแค่นี้ยังไม่เสร็จ บางคนจะเข้าใจผิด คือจะไปตีราคาความดีกับความชั่วเท่ากันไป คือเมื่อมันมีทั้งยากทั้งง่ายด้วยกันแล้ว จะทำอย่างไหนก็ได้ผลเท่ากัน ประเดี๋ยวจะตะแคงข้างไปอย่างนี้

จะอธิบายให้ฟัง เชิญอ่านต่อไปอีกนิด คือการทำดีกับทำชั่วนั้น มันยาวปลายเหมือนกัน ที่เรียกว่าทำน้อยได้มาก การทำชั่ว ที่ว่าต้นง่าย ความจริงก็ง่ายอยู่นิดเดียวตรงต้น ๆ เท่านั้น นิดเดียวจริง ๆ แล้วก็ไปยากเอามากมายในตอนปลาย การทำความดีก็ยาวปลายเหมือนกัน ที่ว่าต้นยาก ๆ ก็ยากนิดเดียวตรงต้น ๆ เท่านั้น พอตกตอนปลายก็จะพบความง่ายอย่างมหาศาล

ถ้านึกความยังไม่ออก ให้นึกถึงคนตกบ่อ กับคนขึ้นจากบ่อ ใครยาก ใครง่าย ว่ากันอย่างนี้ดีกว่า -- การตกบ่อนั้น มันแสนจะง่าย ง่ายดายจริง ๆ คนโง่ที่สุดก็ตกได้ คนฉลาดที่สุดก็ตกได้ ผู้ใหญ่ก็ตกได้ เด็กเพิ่งจะสอนตั้งไข่ก็ตกได้ ใคร ๆ ตกได้ทั้งนั้น ตาบอดตาดีตกได้หมด ขอเพียงอย่างเดียว คือขอให้ไปตรงปากบ่อก็แล้วกัน รับรองว่าถึงก้นบ่อได้อย่างง่ายดายทุกคน โดยไม่ต้องลงแรงลงทุนอะไรเลย ถึงเร็วดีด้วย -- แต่ว่า เมื่อถึงก้นบ่อแล้วซีท่านเอ๋ย! ความทุกข์ความยากมันจะประดังกันเข้ามาต้อนรับ กระดูกกระเดี้ยวแทบพัง ปะเหมาะพานตายเอาจริง ๆ ด้วย ใครไม่เชื่อลองดู! -- นี่แหละที่ว่า ต้นง่าย ปลายยาก

ส่วนคนตกบ่อแล้วจะขึ้นจากบ่อเอาละซิ ต้องมีโน่นมีนี่หลายอย่าง เชือกก็ต้องหา พะองก็ต้องมี คนที่จะช่วยก็ต้องพร้อม เสร็จแล้วตัวเองยังต้องออกแรงโหนขึ้น เหนี่ยวขึ้น กว่าจะพ้นปากบ่อขึ้นมาได้สายตัวแทบขาด ยากนัก -- แต่ว่า เมื่อพ้นปากบ่อขึ้นมาแล้วมีความง่าย ความสะดวก ความสบาย ร้อยทางพันทางที่จะได้รับ และสบาย

นานนัก --นี่แหละท่าน ต้นยาก ปลายง่าย

การทำความชั่วความผิด ก็ง่ายดายเหมือนคนตกบ่อนั่นแหละ ตกเวลาไหนก็ตกได้ บ่อไม่ขัดข้อง คนทำชั่วก็เหมือนกัน โอกาสเปิดรออยู่ทุกเวลา เชิญ--ใครจะทำความชั่วไม่ขัดข้อง แต่อย่าลืมนะ มองโลกให้มันทั่ว **คนทำชั่วได้ทุกเวลา อีกมุมหนึ่ง จ่านรกเขาก็เปิดประตูนรกคอยบริการคนชั่ว ตลอด ๒๔ ชั่วโมงเหมือนกัน**

การทำความดีนั้น ยากจริง พระท่านก็รับว่าความดีทำยาก[๑] แต่ความยากที่เกิดจากการทำความดีนั้น คิดดูให้ดีแล้ว มันเป็นความยากที่จะนำไปสู่ความง่ายที่รออยู่ข้างหน้า ยากก็ยากนิดเดียวตรงต้น ๆ เท่านั้นเอง มันเป็นความลำบากแต่ลำบากแล้วดี ดีกว่าความง่ายเพราะทำความชั่ว ง่ายภายาอะไรก็ไม่รู้ ง่ายชั่วครู่เดียว แล้วลำบากอยู่ตั้งหลายเดือนหลายปี บางคนเห็นแก่ง่าย กระดิกนิ้วโป้งเดียว

---

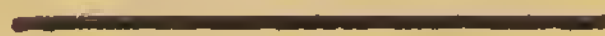
๑. สุกรํ สาธุนา สาธุ, สาธุ ปาเปน ทุกรํ
ความดีคนดีทำง่าย แต่คนชั่วทำยาก

เสร็จแล้วลำบากจนตาย พ่อแม่ครูบาอาจารย์ท่านก็สอนแล้วนี่

"หลานเอ๋ย —

มักง่าย — ได้ยาก ลำบากได้ดี

ไม่ผิดเลย"



พิมพ์ที่ การพิมพ์พระนคร
68/21 ถนนบุญศิริ พระนคร
โทร. 21674
บุญธรรม สุนทรวาที ผู้พิมพ์โฆษณา 2501